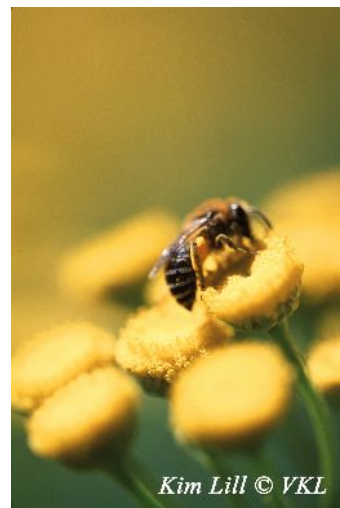

Surahammars
kommun

Surahammars kommuns minoritetspolitiska handlingsplan

2010-2012

Styrgruppen med ansvar för frågor som rör det finska förvaltningsområdet

Innehåll

Bakgrund	5
Den svenska minoritetspolitiken	6
Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk	7
Finska språkets långa historiska närvaro i Sverige.....	9
Frivillig anslutning till det finska förvaltningsområdet	11
Det sverigefinska engagemanget.....	11
Migration från Finland till Surahammars kommun.....	12
Samråd	13
Vad säger lagstiftningen?	13
Kommunens mål.....	13
Styrgruppen	13
Samråd i fortsättningen	14
Kartläggningar	16
Vad säger lagstiftningen?	16
Kommunens mål.....	16
Genomförda kartläggningar	16
Kartläggningar i fortsättningen.....	17
Finska språkets användningsområden.....	18
Vad säger lagstiftningen?	18
Kommunens mål.....	18
Kommunens arbete för flera finska språksområden.....	18
Informationsinsatser.....	20
Vad säger lagstiftningen?	20
Kommunens mål.....	20
Genomförda informationsinsatser	20
Finskspråkig hemsida	20
Information till nyinflyttade	20
Informationsinsatser i fortsättningen.....	20
Finskspråkiga broschyrer	20
Informationskanaler.....	21
Finskspråkig service	22
Vad säger lagstiftningen?	22

Kommunens mål.....	22
Nuvarande service på finska.....	22
Utvidgad finskspråkig service i fortsättningen	23
Förskola bedriven på finska.....	24
Vad säger lagstiftningen?	24
Kommunens mål.....	24
Kartläggning av önskemål om förskola på finska.....	24
Kartläggning av personalens kompetens i finska.....	25
Kompetenshöjande insatser.....	25
Förskoleorganisation.....	25
Kommunikation på finska.....	25
Arbete inom förskolan i fortsättningen	25
Information till vårdnadshavare	25
Rekrytering av finsktalande personal.....	26
Kompetenshöjande insatser	26
Grundskola	27
Vad säger lagstiftningen?	27
Kommunens mål.....	27
Arbete inom skolan i fortsättningen.....	27
Äldreomsorg bedriven på finska.....	28
Vad säger lagstiftningen?	28
Kommunens mål.....	28
Kartläggning av önskemål om äldreomsorg	28
Kartläggning av personalens kompetens i finska.....	28
Kompetenshöjande insatser.....	29
Organisation av äldreomsorg	29
Kommunikation på finska.....	29
Arbete inom äldreomsorgen i fortsättningen	29
Kartläggning.....	29
Information till de äldre	30
Rekrytering av finsktalande personal.....	30
Kompetenshöjande insatser.....	30
Samvaro och kultur.....	30

Frivilligt arbete – väntjänst	31
Kultur	32
Vad säger lagstiftningen?	32
Kommunens mål.....	32
Vad är kultur?	32
Genomförda satsningar.....	33
Arbetet inom kulturområdet i fortsättningen	33
Personalpolitik och personalutbildning	34
Vad säger lagstiftningen?	34
Kommunens mål.....	34
Nuvarande kompetens i finska språket.....	34
Personalutbildning.....	34
Personalpolitik och personalutbildning i fortsättningen.....	35
Statsbidrag	36
Statsbidrag – till vad kan pengarna användas?	36
Användningsområden i fortsättningen	37
De övriga nationella minoriteterna	38
Arbete med de övriga nationella minoriteterna i fortsättningen.....	38
Kartläggningar och samråd.....	38
Information.....	39
Uppföljning, utvärdering och uppdatering av handlingsplanen.....	40

Bakgrund

I januari 2010 trädde Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (Minoritetslagen) i kraft. Lagen säger att de nationella minoritetsspråken skall skyddas och främjas och att de nationella minoriteterna skall kunna bevara och utveckla sin kultur. Finska språket är ett av de nationella minoritetsspråken. Språket har särskilt starkt skydd i ett så kallat finskt förvaltningsområde. Sedan den 1 maj 2010 ingår Surahammars kommun i förvaltningsområdet. Det betyder att finskspråkiga har särskilda lagstadgade rättigheter i kommunen. Kommunen är bl.a. skyldig att ordna förskola och äldreomsorg, helt eller delvis på finska.

En del åtgärder har vidtagits i Surahammars kommun sedan den 1 maj 2010. Att implementera Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk är dock ett långsiktigt och kontinuerligt arbete. Det är viktigt att förtydliga vad som har gjorts och vad som behöver göras framöver. Därför har Surahammars kommun tagit fram denna handlingsplan.

I detta inledande kapitel redogörs för en nationell och internationell minoritetspolitik. Här beskrivs kortfattat för den svenska minoritetspolitikens bakgrund, de nationella minoritetsgrupperna och de nationella minoritetsspråken i Sverige med fokus på sverigefinnar och det finska språket.¹ Vidare beskrivs bakgrunden till att Surahammars kommun sökte frivillig anslutning till det finska förvaltningsområdet. Därefter redogörs för kommunens arbete för minoritetsfrågor ansvarsområde för ansvarsområde. Där redovisas vad det konkret betyder, dels för kommunen och dels för de finsktalande, att kommunen nu ingår i det finska förvaltningsområdet.

¹ Texten är huvudsakligen från Prop. 2008/2009:158 Från erkännande till egenmakt, men också Länsstyrelsens i Stockholms län och Språkrådets hemsidor.

Den svenska minoritetspolitiken

I december 1999 beslutade riksdagen att Sverige skulle ansluta sig till Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (ramkonventionen) vars syfte är skydda de nationella minoriteters fortlevnad och till den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (minoritetsspråkskonventionen) som syftar till att skydda Europas kulturella mångfald. Av konventionerna kan utläsas att det finns ett stort antal minoriteter i Europa som levt i området sedan lång tid och som har eget språk och egen kultur. I konventionerna konstateras också att vissa minoriteters språk riskerar att gå förlorade.

Den svenska riksdagen fattade också beslut om en minoritetspolitik och ett erkännande av fem nationella minoriteter och deras språk. Sverige erkände därmed en historisk närvaro av flera minoriteter och en mångfald språk samt att dessa grupper skall ha möjlighet att upprätthålla och bevara sin kultur och sitt språk.² De fem erkända nationella minoriteterna i Sverige är judar, romer, samer (som även är ett urfolk), sverigefinnar och tornedalingar. Gemensamt för minoritetsgrupperna är att de har historiska och långvariga band till Sverige samt uttalad samhörighet. De är också till antalet i minoritet i förhållande till majoritetsbefolkningen. De har även något särdrag, antingen religiöst, språkligt, traditionellt eller kulturellt, som i väsentligt avseende skiljer dem från majoriteten. Vidare har såväl enskilda individer som gruppen en vilja och strävan efter att behålla sin minoritetsidentitet. Viktigt är att betona att varje individ själv avgör om hon eller han anser sig tillhöra en nationell minoritet. Tillhörigheten baserar sig således på den självupplevda identifikationen och inte på en tillskriven identifikation.

Ett språk som har ställning som nationellt minoritetsspråk uppfyller två kriterier. Det första är att det är ett språk och inte en dialekt. Det andra är att det har talats kontinuerligt i Sverige i minst tre generationer eller ungefär hundra år. I praktiken finns också ett tredje kriterium, nämligen att de som talar språket själva önskar att språket ska ha ställning som nationellt minoritetsspråk. De språk som uppfyller dessa kriterier och utgör nationella minoritetsspråk är fem till antalet: finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.

² Lainio & Leppänen 2005.

De fem nationella minoritetsspråken delas i två kategorier. Den ena kategorin utgörs av landsdels- eller minoritetsspråk och innefattar finska, meänkieli och samiska. Dessa språk har historisk geografisk anknytning i Sverige eftersom dessa av hävd har talats i vissa territorier i Sverige. Den andra kategorin benämns som territoriellt obundna språk och innefattar jiddisch och romani chib.

Syftet med den svenska minoritetspolitiken är att ge skydd för de nationella minoriteterna och att stärka deras möjligheter till inflytande, samt att stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande.³ Som ett led i detta arbete infördes år 2000 lagen om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar (SFS 1999:1175), som gällde i Arjeplogs, Gällivare, Jokkmokks och Kiruna kommuner, och lagen om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar (SFS 1999:1176), som gällde i Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå kommuner. Dessa kommuner blev då så kallade förvaltningsområden för samiska, finska och/eller meänkieli.

Både nationella och internationella uppföljningar av det minoritetsarbete som Sverige bedrev mellan åren 1999 och 2009 förevisade att förbättringar och ytterligare åtgärder krävdes. Kritik gällde bland annat att minoritetsskyddet var begränsat till ett fåtal kommuner i norra delen av landet, att minoriteternas inflytande var för litet och att Sverige inte hade vidtagit tillräckliga åtgärder för att stärka minoritetsspråken. Under år 2009 presenterade regeringen en ny minoritetspolitisk strategi med åtgärder för att stärka de nationella minoriteternas rättigheter ytterligare i propositionen *Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna* (prop. 2008/09:158). Som en del i denna strategi gäller från den 1 januari år 2010 en lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk (SFS 2009:724)

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Vissa minoritetsrättigheter ska förverkligas i hela landet varför alla fem nationella minoriteter omfattas av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (benämns som minoritetslag i fortsättningen). Dessa rättigheter benämns som grundskydd. Följande grundskydd gäller således alla minoriteter i hela landet:

³ Prop. 2008/09:158, s.14

- förvaltningsmyndigheter ska informera de nationella minoriteterna på lämpligt sätt om deras rättigheter när det behövs,
- det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken och ska även främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige,
- barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt,
- förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med representanter för minoriteterna i sådana frågor.

Dessutom gäller särskilda rättigheter för finsk-, samisk- och meänkieli-talande inom respektive förvaltningsområde. Dessa rättigheter är bland annat att:

- enskilda har rätt att använda språken vid muntliga och skriftliga kontakter med myndigheter i enskilt ärende där myndigheten är beslutsfattare,
- myndigheten är skyldig att ge muntligt svar på samma språk samt att på begäran ge en skriftlig översättning av beslut och motivering. Myndigheten kan bestämma särskild tid och plats där servicen ges på minoritetsspråk,
- förvaltningsmyndigheter ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i minoritetsspråken,
- kommunerna har särskilda skyldigheter att anordna äldre- och barnomsorg, helt eller delvis på minoritetsspråken om någon i förvaltningsområdet önskar detta.

I lagstiftningen görs därmed en viss åtskillnad mellan territoriella och territoriellt obundna minoritetsspråk. Finska, meänkieli och samiska har ett starkare skydd än jiddisch och romani chib.

Förvaltningsområdena för finska⁴, samiska⁵ och meänkieli⁶ har utökats att omfatta många fler kommuner än tidigare. Även andra kommuner har möjlighet att frivilligt ansöka om att ingå i

⁴ **Det finska förvaltningsområdet** omfattar kommunerna Borås, Botkyrka, Eskilstuna, Gällivare, Gävle, Göteborg, Hallstahammar, Haninge, Haparanda, Hofors, Huddinge, Håbo, Hällefors, Kalix, Karlskoga, Kiruna, Köping, Lindesberg, Norrköping, Norrtälje, Pajala, Sigtuna, Skinnskatteberg, Skövde, Solna, Stockholm, Sundbyberg, Surahammar, Södertälje, Tierp, Trollhättan, Umeå, Upplands Väsby, Upplands-Bro, Uppsala, Västerås, Älvkarleby, Österåker, Östhammar och Övertorneå.

förvaltningsområden. Regeringen fattar beslut om sådan anslutning efter ansökan av kommun som vill ingå.

I förvaltningsområdena för finska, samiska och meänkieli ingår också landstingen i Dalarna, Gävleborg, Jämtland, Norrbotten, Stockholm, Södermanland, Uppland, Västerbotten, Västmanland, Örebro och Östergötland samt Västra Götalandsregionen.

Enskilda har även alltid rätt att använda finska vid sina skriftliga kontakter med Riksdagens ombudsmän, Justitiekanslern, Försäkringskassan, Skatteverket och Diskrimineringsombudsmannen i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part.

Finska språkets långa historiska närvaro i Sverige

När Sverige ratificerade Europarådets konventioner innebar det ett erkännande av landets historiska nationella minoriteter och deras språk. Dessa grupper har historisk hemortsrätt som invånare i landet på samma sätt som majoritetsbefolkningen. Sverige har tagit ett ansvar för att bland annat skydda och aktivt främja bevarandet av minoritetsgruppernas språk och kulturer.

Det finns en och annan missuppfattning vad gäller de nationella minoriteterna. En av de vanligaste är att man ser dem som invandrare eftersom man inte känner till att det är fråga om grupper som alltid funnits i Sverige. En annan missuppfattning är att inga andra språk än svenska har talats i Sverige. Därför skall ett par ord sägas om finska språkets långa historiska närvaro i Sverige.

Sverige och Finland har en lång gemensam historia. De var under drygt 600 år ett och samma rike, där svenska, finska och många andra språk talades. Som ett resultat av kriget mot Ryssland förlorade Sverige den östra rikshalvan – Finland – år 1809. Det som avträdde till Ryssland i freden i Fredrikshamn var en tredjedel av ett kungarike med Stockholm som huvudstad.

⁵ **Det samiska förvaltningsområdet** omfattar kommunerna Arjeplog, Arvidsjaur, Berg, Dorotea, Gällivare, Härjedalen, Jokkmokk, Kiruna, Krokom, Lycksele, Malå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Åre, Älvdalen och Österund.

⁶ **Förvaltningsområdet för meänkieli** omfattar kommunerna Gällivare, Haparanda, Kalix, Kiruna, Pajala och Övertorneå.

Finska är således ett av de många språk som genom tiderna har talats i Sverige. När Sverige och Finland tillhörde samma rike var Stockholm, Mälardalen, Värmland, Dalarna och Tornedalen de områden där finskan var mest utbredd.⁷ Människor flyttade mellan de olika rikshalvorna. En del stannade kvar på den nya hemorten och en del återvände tillbaka. Historien om sverigefinnar är i högsta grad en historia om flyttningar under olika tidperioder mellan länderna. Också senare, och i vår egen tid, har migration förekommit mellan länderna. Efterkrigstidens omfattande migration från Finland till Sverige ligger fortfarande nära i tiden. Den har bidragit till att den finsktalande befolkningen i Sverige har ökat i antal. Det finns inga säkra uppgifter på antalet finsktalande i Sverige, men det uppskattas vara cirka 300 000 – 500 000 personer.⁸

Minoritetslagen avser, som redan sagts, att skydda och främja de nationella minoritetsspråken. Det är fråga om ett långsiktigt och kontinuerligt arbete som syftar till att minoritetsspråken skall bevaras och utvecklas som levande språk. I detta uppdrag spelar i synnerhet förskolan och skolan en avgörande roll.

⁷ www.sprakradet.se. Besökt 2011-05-23.

⁸ www.minoritet.se anger antalet till 300 000 – 500 000 och www.sprakradet.se till 300 000.

Frivillig anslutning till det finska förvaltningsområdet

Det sverigefinska engagemanget

I början av 2009 framlade Sveriges regering ett lagförslag på en utvidgning av förvaltningsområdet för finska språket. Surahammars kommun kom vid det tillfället inte med i förvaltningsområdet. Som tidigare har nämnts har kommuner dock rätt att ansöka om frivillig anslutning till förvaltningsområdet. Det gjorde Surahammars kommun.

De två finska föreningar och de två finskspråkiga PRO-föreningar som är verksamma i kommunen har varit synnerligen engagerade i processen för att Surahammars kommun skall söka frivillig anslutning till det finska förvaltningsområdet. De initierade en namninsamling med krav på att kommunen skulle söka anslutning. Namninsamlingen och ett gemensamt brev från alla fyra föreningarna med krav på att kommunen skulle söka anslutning till det finska förvaltningsområdet överlämnades i april 2009 till Surahammars kommun. I maj 2009 utsåg kommunstyrelsen en arbetsgrupp för att utreda och lämna en rapport kring hur Surahammars kommun kan utveckla arbetet med att stärka finska språkets ställning i kommunen. I arbetsgruppen ingick politiker, tjänstemän och representanter för den sverigefinska minoriteten. I november 2009 beslutade kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige besluta att Surahammars kommun skulle ansöka om att få ingå i det finska förvaltningsområdet. Vidare beslutade kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att besluta att en styrgrupp för finskt förvaltningsområde skulle bildas med fyra representanter för de finska föreningarna och finskspråkiga PRO-föreningarna samt tre representanter för kommunstyrelsen. Även chefen för skola och omsorg skulle ingå som sakkunnig i styrgruppen. Styrgruppens uppgift skulle bli att följa hur den finskspråkiga servicen fungerar och föreslå förbättringar samt initiera och planera för en utveckling av den finskspråkiga servicen.

Ansökan om en frivillig anslutning till det finska förvaltningsområdet lämnades till regeringen, som i mars 2010 beslutade att Surahammars från och med den 1 maj 2010 ingår i förvaltningsområdet.

Migration från Finland till Surahammars kommun

Efter andra världskriget ökade migrationen från Finland till Sverige. En av de många orter dit migranter kom var Surahammars kommun. *Kiitos* var ett ord som kom att användas flitigt i kommunen, kan man läsa i boken om Surahammar.⁹

I boken skildras vår egen tids migration till Surahammars kommun¹⁰, främst från Finland. Under andra världskriget kom några krigsbarn till Surahammars kommun.¹¹ På så sätt placeras Surahammars kommun in Europas dramatiska historia. Efter andra världskriget var Sverige i stort behov av arbetskraft. Redan på 1940-talet kom finländare till Surahammars kommun, men det var först på 1950-talet som invandringen tog fart. Det är framför allt bruken som har lockat ett stort antal finländare till kommunen. Många svenska företag, som till exempel Wirsbo Bruks AB, gjorde rekryteringsresor till Finland. Snart behövdes det inte dessa värvningsresor! De sociala nätverken som finländarna var involverade i kom att spela en viktig roll för den fortsatta migrationen. De som hade flyttat till Sverige semestrade i regel på sina gamla hemorter. Inför semesterresor fick de av sina arbetsgivare i uppdrag att locka med sig familjemedlemmar, släktingar och gamla grannar som var kvar i Finland. Den finländska migrationen hade således karaktären av kedjemigration. Forskningen visar att de finländska invandrarna hade ett öppet, avvaktande och prövande förhållningssätt till vistelsen i Sverige. Många hade planer på att återvända till Finland. Men tiden gick. Från att ha sett vistelsen i Sverige mer eller mindre som tillfällig, kom många att ändra sig och bestämma att bli kvar. Deras framtidsorientering kom allt mer att riktas mot Sverige.

Statistiken visar att i dag har cirka 30,5 % av Surahammars kommuns invånare bakgrund i Finland. I faktiska siffror betyder detta att närmare 1 200 surahammarsbor är födda i Finland. Cirka 1 100 personer är födda i Sverige men har minst en förälder född i Finland. En del av dem är finlandsvenskar. Ungefär 800 personer är födda i Sverige men har minst en mor- eller farförälder född i Finland. Hur många av dem, som statistiskt kan kategoriseras som sverigefinnar, identifierar sig som sverigefinnar vet man inte.

⁹ Från brukssamhälle till bruk och samhälle. Surahammars kommun 1950-2000, s.263.

¹⁰ I Surahammars kommun finns tre tätorter, Surahammar, Virsbo och Ramnäs. Fram till år 1963 var det två olika kommuner, Sura och Ramnäs (inklusive Virsbo). För enkelhetens skull används Surahammars kommun också om tiden före.

¹¹ Sverige tog emot 70 000 krigsbarn från Finland.

Samråd

Vad säger lagstiftningen?

5 § Förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med representanter för minoriteterna i sådana frågor (Minoritetslagen).

Minoriteternas rätt till inflytande finns tydligt reglerad både i ramkonventionen och i minoritetsspråkskonventionen.

Kommunens mål

Den sverigefinska minoriteten skall ha möjlighet till inflytande i frågor som berör dem. Kommunen skall samråda med representanter för minoriteterna i sådana frågor.

Styrgruppen

Ett viktigt skäl till inflytande är att minoritetsgruppen själv är bäst lämpad att se den egna gruppens behov och önskemål. Av denna anledning är det väsentligt att det förs en dialog mellan kommunen och den sverigefinska minoriteten. Gruppens behov kan därmed beaktas på ett bättre sätt och beslutsunderlag blir bättre genom ett fungerande samråd. Samråd innebär också en bekräftelse av den sverigefinska minoritetsgruppens närvaro i lokalsamhället.

Hur samråd utformas på den kommunala nivån bedöms från fall till fall, understryks i propositionen Från erkännande till egenmakt. Det centrala är att fånga och ta hänsyn till de nationella minoriteternas synpunkter. Detta är särskilt viktigt när det gäller förskoleverksamhet och skola, ungdomsfrågor, äldreomsorg, biblioteks- och annan kulturverksamhet, det vill säga på områden där kommunerna har vissa skyldigheter i förhållande till medborgare med minoritetsbakgrund.¹²

¹² Prop. 2008/09:158.

I Surahammars kommun sker samråd genom den styrgrupp som tillsattes år 2009 i samband med att kommunen skulle söka frivillig anslutning till det finska förvaltningsområdet. Styrgruppens uppgift är att följa upp minoritetsverksamheten, föreslå förbättringar, initiera och planera för åtgärder för att kommunen skall uppfylla Minoritetslagens intentioner.

I styrgruppen ingår representanter för de två finska föreningar och de två finskspråkiga PRO-föreningar som är verksamma i kommunen samt tre representanter för kommunstyrelsen. En av dem är kommunalrådet. Styrgruppen har därmed en stark politisk förankring. Chefen för skola och omsorg ingår som sakkunnig i styrgruppen. Detta medför att styrgruppen är även förankrad i den delen av den kommunala organisationen som ansvarar för frågor om barnomsorg, skola och äldreomsorg. På så sätt avspeglas lagstiftningens fokusområden i styrgruppen. Även processledaren som arbetar med frågor som rör det finska förvaltningsområdet och har det samordnande ansvaret för minoritetsverksamheten ingår i den. Processledaren rapporterar kontinuerligt till styrgruppen.

Genom att samrådet sker i styrgruppen präglas samrådet av ett strukturerat och regelbundet arbetssätt. Styrgruppen sammanträder ca sex, sju gånger om året.

De möten som hittills ordnats på de finska föreningarna och på finskspråkiga PRO-föreningarna samt hos Svenska Kyrkans finskspråkiga verksamheter har också haft karaktären av samrådsmöten. Då har processledaren haft möjlighet att informera om kommunens arbete med minoritetsfrågor och lyssna till synpunkter som framförts på mötena.

Samråd i fortsättningen

Samrådsgruppen fortsätter sitt arbete med samma övergripande uppgifter som hittills. Lika viktigt är att kommunen upprätthåller en kontinuerlig kontakt med de finska föreningarna och finskspråkiga PRO-föreningarna samt Svenska kyrkans finskspråkiga verksamhet samt utvecklar nya kontaktytor med den sverigefinska minoriteten.

Ett fungerande samråd är en förutsättning om Minoritetslagens intentioner skall kunna implementeras. Detta stöds av den uppföljningsrapport som Länsstyrelsen i Stockholm har sammanställt. Denna länsstyrelse har tillsammans med Sametinget i uppdrag att följa upp

Minoritetslagen och årligen göra en samlad bedömning av hur lagen efterlevs. I den första uppföljningsrapporten konstateras att det finns tre gemensamma nämnare hos de förvaltningsmyndigheter som har nått längst i arbetet med minoritetsfrågorna: Den första är att det finns fungerande samråd med berörda nationella minoriteter. Den andra är att det finns en tydlig samordnande funktion för minoritetsverksamheten. Den tredje är att minoritetsverksamheten har tydliga mål och en klar förankring både i den politiska och verksamhetsmässiga ledningen.¹³

Samrådsgruppen bör vara så representativ som möjligt, vilket gruppen i Surahammars kommun är så till vida att det i den ingår representanter för samtliga fyra föreningar som engagerar sverigefinnar. Alla sverigefinnar är dock inte med finska föreningarna eller finskspråkiga PRO-föreningarna. Att bjuda in i samråd också dem som inte är engagerade i föreningarna, att hitta nya samrådsformer och samrådsarenor är en viktig framtida uppgift för kommunen.

Ett nytt sätt att samråda kan vara att ordna samrådsträffar på bibliotek och andra offentliga platser i kommunen. Inom förskolan och skolan kan samrådsmöten ordnas med vårdnadshavare gällande forskola och skola. Ytterligare ett annat samrådssätt kan vara att ha lådor där kommuninvånare kan lämna sina synpunkter. Lådorna kan också vara virtuella lådor, det vill säga ha formen av en e-postadress.

¹³ http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/SiteCollectionDocuments/Sv/manniska-och-samhalle/nationella-minoriteter/Minoritet_arsrapportering_2010.pdf. Besökt 2011-05-23.

Kartläggningar

Vad säger lagstiftningen?

8 § Statsbidrag till kommunerna och landstingen lämnas årligen. Statsbidraget är avsett att användas till de merkostnader som uppkommer i kommunen och landstinget med anledning av de rättigheter som enskilda har enligt lagen ([2009:724](#)) om nationella minoriteter och minoritetsspråk, och till åtgärder för att stödja användningen av finska, meänkieli och samiska.

Varje kommun ska tillsammans med de nationella minoriteterna kartlägga de behov som finns i kommunen av åtgärder till stöd för användningen av finska, meänkieli respektive samiska.

12 § En kommun eller ett landsting som tagit emot bidrag enligt denna förordning är skyldig att lämna en ekonomisk redovisning av de utbetalda medlen och en redovisning av vad medlen har använts till. Kommunerna ska också redovisa hur kartläggningen enligt [8 § andra stycket](#) har genomförts. Redovisningen ska lämnas till den myndighet som har betalat ut bidraget. (Förordning (2009:1299) om nationella minoriteter och minoritetsspråk).

Kommunens mål

Kommunen skall tillsammans med den sverigefinska minoriteten göra återkommande kartläggningar av de behov av åtgärder till stöd för användning av finska som den sverigefinska minoriteten har, i synnerhet vad gäller barnomsorg, skola och äldreomsorg.

Om kartläggningarna ger till resultat synpunkter på till exempel andra myndigheters verksamheter än den kommunala skall dessa vidarebefordras till de berörda myndigheterna.

Genomförda kartläggningar

För Surahammars kommun som mottar statsbidrag för merkostnader i samband med Minoritetslagens tillämpning är kartläggning ett krav.

En av kommunens inledande uppgifter har varit att tillsammans med den sverigefinska minoriteten kartlägga de behov och önskemål som den sverigefinska gruppen har. Vid årsskiftet 2010/2011 genomfördes denna kartläggning genom en enkätstudie. Enkätfrågorna

handlade om respondenters bakgrund som födelseår och födelse-land, om deras färdigheter i och användande av finska språket. Vidare omfattade enkäten frågor om de sammanhang respondenter önskar använda finska i sina kontakter med kommunen. Slutligen fanns ett par frågor om hur de vill att den finska kulturen skall främjas och att det finska språket skall vara synligt i kommunen. Enkäten innehöll också information om förvaltningsområdet för finska språket.

Kartläggningen genomfördes som redan nämnts i nära samarbete med de sverigefinska föreningarna och finskspråkiga PRO-föreningarna, men även med Svenska kyrkans finskspråkiga verksamhet. Enkäten delades ut i tryckt form, men den fanns också på kommunens hemsida. Enkäter fanns även på biblioteken och på större arbetsplatser.

Även personalens kompetens i finska språket har kartlagts.

Inom barnomsorgen har kartlagts de barn vars föräldrar har angivit att barnets modersmål är finska och inom äldreomsorgen har antalet finsktalande brukare kartlagts. Mer om detta under Barnomsorg respektive Äldreomsorg.

Kartläggningar i fortsättningen

Det är särskilt angeläget att kontinuerligt fånga in den sverigefinska minoritetens behov och synpunkter på framför allt förskoleverksamhet, skola, äldreomsorg och kulturverksamhet, eftersom dessa är områden där kommunerna har skyldigheter enligt lagstiftningen i förhållande till den sverigefinska minoriteten.

Som nämndes under Samråd är inte alla sverigefinnar engagerade i de finska föreningarna och de finskspråkiga PRO-föreningarna som är verksamma i kommunen. Eftersom kartläggningen gjordes i samarbete med de nämnda föreningarna nåddes framför allt dem som är föreningsaktiva. Fortsatt samråd borde bidra till kartläggningen av behov och önskemål bland dem som inte är med i föreningslivet.

Finska språkets användningsområden

Vad säger lagstiftningen?

4 § I språklagen (2009:000) anges att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken.

Det allmänna ska även i övrigt främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt (Minoritetslagen).

Kommunens mål

Kommunen skall arbeta för att successivt bygga upp flera språkdomäner, det vill säga användningsområden eller situationer, där finska språket skall användas genom ett offentligt bruk av finska. Målet är att uppnå en statushöjande, revitaliserande och synliggörande effekt på finska språket.

Kommunens arbete för flera finska språkdomäner

I propositionen Från erkännande till egenmakt fastslås att det pågår en språkbytesprocess bland de nationella minoriteterna i Sverige, inklusive sverigefinnar. Språkforskare menar att minoriteterna själva av flera skäl inte på egen hand kan vända den pågående språkbytesprocessen. Av denna anledning skall kommunen arbeta för att bevara och utveckla finska språket som levande språk. I propositionen konstateras att: ”Om det finns gynnsamma språkbevarande förutsättningar på samhälls- och gruppnivå, kan den enskilde individen däremot på individnivå fatta medvetna beslut av betydelse för språkets fortlevnad. Sådana språkbevarande faktorer på individnivå rör språkval (t.ex. i vilken utsträckning och inom vilka domäner den enskilde väljer att tala minoritetsspråket) och socialisation (t.ex. vilket språk den enskilde väljer att överföra till sina barn).”¹⁴

I Surahammars kommun skall finsktalande ha möjlighet att successivt bygga upp fler språkdomäner genom ett offentligt bruk av språket. Ett språkbevarande klimat skall skapas där finska språket har utrymme att utvecklas. Förskolan och skolan har en avgörande roll om finska språket kommer att utvecklas till språk som kan användas inom ett antal viktiga samhällsdomäner. Därför är det viktigt att stödja barns språkinlärning inom

¹⁴ Från erkännande till egenmakt konstateras, s. 36.

förskoleverksamhet, men även i skolan. Om finska språket upplevs vara användbart i samhället stimuleras den sverigefinska minoritetens egen strävan att stärka språket. Det kan leda till att fler upplever finska språket som ett möjligt och användbart språk vilket stärker och stimulerar dem att använda finska i fler och nya sammanhang. Synliggörande kan med andra ord öka minoritetens vilja och intresse att använda språket. Det kan också bidra till majoritetens medvetenhet om finska språkets minoritetsstatus och förhoppningsvis även dess acceptans. Därmed kan även majoritetens förhållningssätt till minoriteten förbättras.¹⁵

Om det finska språket skall fortleva på sikt behöver antalet personer som använder finska öka. För att en sverigefinska minoritetsgruppen skall reproduceras krävs en utbredd och välfungerande infrastruktur där förskolan och skolan är en viktig del. De barn och ungdomar som vill tillägna sig finska språket skall ha möjligheter att göra det.

I propositionen Från erkännande till egenmakt betonas hur betydelsefullt det kan vara för den enskilda att kunna möta sitt minoritetsspråk i vardagssituationer. Det kan vara sådana sammanhang som exempelvis offentliga hemsidor, anslagstavlor, blanketter och automatiska telefonhänvisningar. Dessa sammanhang utgör synliga belegg på finska språkets närvaro. Finskan blir därmed ett naturligt inslag. Ett synliggörande av finska språket kan antas stärka minoritetens identitet, även barns och ungdomars identitet, vilket i sin tur kan gynna finska språkets fortlevnad.

Frågan om språkdomäner för finska språket finns invävd i de kommande kapitlen om information, förskola, skola och äldreomsorg, men även kulturfrågor.

¹⁵ Från erkännande till egenmakt konstateras, s. 37.

Informationsinsatser

Vad säger lagstiftningen?

3 § Förvaltningsmyndigheter ska när det behövs på lämpligt sätt informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter enligt denna lag (Minoritetslagen).

Kommunens mål

Kommunen skall kontinuerligt informera den sverigefinska minoriteten om dess rättigheter.

Genomförda informationsinsatser

Finskspråkig hemsida

En viktig språkdomän där finska språket synliggörs är kommunens hemsida. Den bidrar till ett offentligt bruk av finska språket och till att synliggöra det faktum att finska språket kan användas inom ett antal viktiga samhällsdomäner.

Surahammars kommuns hemsida är både på svenska, finska och engelska. Besökaren hittar lätt de respektive språken på första sidan, den finskspråkiga hemsidan finns under ”Suomeksi”.

Surahammars kommun informerar på finska på sin hemsida om den kommunala servicen och om kommunens uppgifter samt om den sverigefinska minoritetens rättigheter. Kommunen har dock valt att inte enbart informera om de ”minoritetsspecifika” frågor utan kommunens finskspråkiga invånare får i stort sett samma information som de svenskspråkiga. Därutöver finns det en samlad information om finskspråkig verksamhet i Surahammars kommun, som t.ex. finska föreningar och finskspråkiga PRO-föreningar i Surahammar samt om Svenska kyrkans finskspråkiga verksamhet.

Information till nyinflyttade

En kanal att nå de nyinflyttade med information är det välkomstpaket som samtliga nyinflyttade får sig tillsänt. I det finns information på svenska och finska om det finska förvaltningsområdet och om kommunens finskspråkiga service.

Informationsinsatser i fortsättningen

Finskspråkiga broschyrer

Alla har inte tillgång till information på Internet. Detta gäller med stor sannolikhet framför allt de som i dag har uppnått pensionsåldern. Därför är det viktigt att den finskspråkiga

informationen finns också i broschyrform. Det är framför allt information som rör äldreomsorg som skall finnas i broschyrform och som skall tas fram.

Informationskanaler

I kommunen finns, som sagt, fyra föreningar som representerar den sverigefinska minoriteten. Dessa föreningar är en värdefull resurs i bland annat informationssammanhanget. Föreningarna har ordnat informationsträffar för sina medlemmar och bjudit in processledaren ett flertal gånger för ett ömsesidigt informations- och erfarenhetsutbyte. Föreningarna känner väl till vilka kanaler som kan vara lämpliga när det gäller information till den sverigefinska minoriteten. Även Svenska kyrkans finskspråkiga verksamhet i Surahammars församling har varit en värdefull samarbetspartner i sammanhanget på samma sätt som föreningarna. Dessa kanaler är värdefulla även i fortsättningen.

Det finns flera ställen där broschyurer kan vara tillgängliga för allmänheten utöver finska föreningar och finskspråkiga PRO-föreningar, nämligen kommunkontoret, socialkontoret, biblioteken, Familjens hus, äldreboenden, förskolor, skolor, vårdcentraler, mödravårdcentraler och Svenska kyrkans lokaler.

Finskspråkig service

Vad säger lagstiftningen?

8 § *Enskilda har rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid sina muntliga och skriftliga kontakter med en förvaltningsmyndighet vars geografiska verksamhetsområde helt eller delvis sammanfaller med minoritetsspråkets förvaltningsområde. Detta gäller i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet har anknytning till förvaltningsområdet.*

Om den enskilde använder finska, meänkieli eller samiska i ett sådant ärende, är myndigheten skyldig att ge muntligt svar på samma språk. Enskilda som saknar juridiskt biträde har dessutom rätt att på begäran få en skriftlig översättning av beslut och beslutsmotivering i ärendet på finska, meänkieli respektive samiska.

Myndigheten ska även i övrigt sträva efter att bemöta de enskilda på dessa språk.

12 § *Förvaltningsmyndigheter får bestämma särskilda tider och särskild plats för att ta emot besök av enskilda som talar finska, meänkieli respektive samiska, samt ha särskilda telefontider (Minoritetslagen).*

Kommunens mål

I Surahammars kommun skall de enskilda ha möjlighet att använda finska i sina kontakter med kommunen.

Nuvarande service på finska

Kartläggningen av personalens kompetens i finska visade att närmare 50 kommunanställda kan finska. Tack vare kartläggningen och organisatorisk översyn har den finskspråkiga servicen i kommunen kunnat utvecklas och utökas.

Det finns nu möjlighet att kommunicera på finska när man vill komma i kontakt med den kommunala verksamheten. Varje onsdag kl. 7.30–12.00 bemannas kommunkontorets reception och telefonväxel av finsktalande person.

Inom barn- och äldreomsorg finns finsktalande informatörer.

Finsktalande anhörigvårdare har möjlighet att få avlastning av finsktalande anhörigstödjare. Inom äldreomsorgen finns många finsktalande anställda och det stora flertalet av dem vill – och gör det redan– använda finska i sitt arbete. Inom barnomsorgen finns några finsktalande anställda som vill använda finska i sitt arbete.

Utvidgad finskspråkig service i fortsättningen

Kommunen skall arbeta för att finsktalande skall ha tillgång till personal med kunskaper i finska. Kartläggningen av sverigefinnars behov och önskemål visade att man önskade utökad finskspråkig service i kommunen.

Ett prioriterat område är Individ- och familjeomsorg. Individ och familjeomsorg har ansvar för bl.a. försörjningsstöd, budget- och skuldsanering, frågor som rör missbruk, familjerätt, åtgärder till barn, ungdomar och föräldrar, vård inom socialtjänsten och sysselsättning. Flera kommuninvånare kommer någon gång i kontakt med Individ- och familjeomsorg, och det gäller även de finsktalande.

Ett annat prioriterat område är biblioteket. Ett sätt att erbjuda finskspråkig service kan vara att ordna litteraturträffar då biblioteket presenterar sitt utbud av finskspråkiga böcker, tidningar och tidsskrifter.

Det har kommit önskemål från den finskspråkiga minoriteten om en finskspråkig borgerlig vigselförrättare och en borgerlig officiant. Detta önskemål bör tillgodoses.

Förskola bedriven på finska

Vad säger lagstiftningen?

4 § I språklagen (2009:600) anges att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken. Det allmänna ska även i övrigt främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt.

17 § När en kommun i ett förvaltningsområde erbjuder plats i förskola eller sådan pedagogisk verksamhet som avses i 25 kap. skollagen (2010:800) som kompletterar eller erbjuds i stället för förskola, ska kommunen erbjuda barn vars vårdnadshavare begär det plats i sådan verksamhet där hela eller delar av verksamheten bedrivs på finska, meänkieli respektive samiska (Minoritetslagen).

Kommunens mål

Surahammars kommun skall erbjuda alla som så begär förskola bedriven på finska, helt eller delvis. Kommunen skall arbeta för att revitalisera det finska språket. Den allra mest effektiva revitaliseringsmetoden är att ge barn tillgång till finska språket. Däri spelar förskolan en viktig roll varför förskolan skall aktivt arbeta för att fler vårdnadshavare väljer förskola bedriven på finska.

Kartläggning av önskemål om förskola på finska

Sedan Surahammars kommun gick med i det finska förvaltningsområdet har kommunen kartlagt antalet förskolebarn vars föräldrar har uppgivit att barnets modersmål är finska. Kartläggningen gjordes utifrån ansökningar om förskoleplats. Ansökan om förskoleplats görs skriftligen. På ansökan finns en fråga om barnet har annat modersmål än svenska. Om så är fallet kan man ange vilket språk det är. Av kartläggningen framgick att det fanns 14 barn vars modersmål är finska.

Förskolepersonalen har tagit kontakt med de vårdnadshavare som på ansökan om förskoleplats angett att finska är modersmålet. De har informerats om de rättigheter som följer av Minoritetslagen och de har tillfrågats om de vill ha förskoleverksamhet bedriven på finska.

På så sätt har de uppmärksammats om rättigheten och möjligheten till barnomsorg på finska. Detta förfarande har lett till att åtta barn nu får förskoleverksamhet delvis på finska.

Kartläggning av personalens kompetens i finska

Kartläggningen av förskolepersonalens kompetens i finska språket visar att antalet anställda som behärskar finskan så bra att de kan använda det i sitt arbete är begränsat. Av de sex personer som har svarat på enkäten har endast tre uppgett att de vill använda finska i sitt arbete.

Kompetenshöjande insatser

En språkutbildning i finska har erbjudits under hösten 2011.

Förskoleorganisation

Förskolan kommunen organiseras i huvudsak i åldershomogena grupper vilket innebär att de mindre barnen finns i en gruppering och de äldre i en annan.

Sedan antalet barn vars vårdnadshavare har begärt barnomsorg bedriven på finska har ökat har kommunen organiserat verksamheten så att barnen hänvisas till en förskola där det finns finsktalande anställda. En sådan förskola finns i var och en av kommunens samtliga tätorter.

Kommunikation på finska

Den som har specifika ärenden gällande förskoleverksamhet har möjlighet att diskutera dem på finska. Inom förskoleverksamheten finns en finsktalande administratör som har till uppgift att sköta kontakterna med den sverigefinska minoriteten.

Arbete inom förskolan i fortsättningen

Information till vårdnadshavare

Ansökan om förskoleplats kompletteras med hänvisning till information om rätten till finskspråklig barnomsorg på kommunens hemsida.

Information om rätten till finskspråkig förskoleverksamhet skall finnas både på svenska och på finska på kommunens hemsida. Broschyrer om samma innehåll på båda språken skall finnas utöver på förskolor exempelvis på bibliotek, barnavårdscentraler och på föreningar som

engagerar sverigefinnar. Detta kan vara ett sätt att nå ut även de vårdnadshavare med finsk bakgrund som är mer vana vid att läsa information på svenska.

Rekrytering av finstalande personal

Vid nyrekryteringar betraktas kunskaper i finska som en tungt vägande merit.

Vid nyrekrytering av finstalande personal informeras den rekryterade om att hon eller han kan komma att omplaceras för att tillgodose behovet av finstalande personal.

Kompetenshöjande insatser

Språkutbildning i finska och finsk kultur, gärna kopplat till metoddiskussioner, erbjuds kontinuerligt de finstalande anställda.

Grundskola

Vad säger lagstiftningen?

Modersmålsundervisning

7 § En elev som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas modersmålsundervisning i detta språk om

- 1. språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet, och*
- 2. eleven har grundläggande kunskaper i språket.*

Modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk ska erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet. (Skollagen 2010:800)

10 § *En huvudman är skyldig att anordna modersmålsundervisning i ett språk endast om*

- 1. minst fem elever som ska erbjudas modersmålsundervisning i språket önskar sådan undervisning, och*
- 2. det finns en lämplig lärare.*

Första stycket 1 gäller inte nationella minoritetsspråk. Enligt 7 § språklagen (2009:600) är de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska (Skolförordningen 2010:800)

Kommunens mål

Kommunen skall erbjuda modersmålsundervisning i finska språket för de grundskoleelever som begär det. Kommunen skall på ett aktivt sätt informera föräldrar till alla grundskoleelever om rätt till modersmålsundervisning, när det är tid för ansökan och hur den ska göras.

Eleverna i Surahammars kommun skall ha grundläggande kunskap om de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia.

Arbete inom skolan i fortsättningen

Kommunen skall kartlägga önskemål om modersmålsundervisning i finska. Om kartläggningen visar att det finns önskemål om undervisning i finska skall kommunen söka lämplig lärare. Kommunen skall också kartlägga personalens kompetens i finska.

Äldreomsorg bedriven på finska

Vad säger lagstiftningen?

18 § En kommun i ett förvaltningsområde ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller delar av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, meänkieli respektive samiska. Detsamma gäller kommuner utanför ett förvaltningsområde, om kommunen har tillgång till personal som är kunnig i språket (Minoritetslagen).

Kommunens mål

Surahammars kommun skall erbjuda dem, som så begär, äldreomsorg, helt eller delvis, utförd av finstalande personal. Kommunen skall också sörja för att de äldre får ta del av finskspråkig kultur.

Kartläggning av önskemål om äldreomsorg

Den kartläggning som gjordes bland sverigefinnar visar att 90 % av respondenterna vill använda finska i sina kontakter med kommunen inom äldreomsorgen. En fråga som framträder tydligt i materialet är önskemål om ett finskt äldreboende. Det är framför allt den språkliga aspekten, att kunna kommunicera med både personal och andra äldre, som lyfts fram som det mest centrala i enkäterna. Men även kulturella aspekter berörs. Man anser till exempel att storhelger skall uppmärksammas genom särskilda kulturprogram på finska och att kultur, som teater och musik, skall vara ett viktigt inslag inom äldreomsorgen. Att få äldreomsorg på finska bidrar till god ålderdom, är en uppfattning som framförs i några svar. För övrigt lyfter man fram att de sverigefinnar som bor hemma och som behöver hemtjänst skall ha tillgång till finskspråkig hemtjänstpersonal. Några respondenter påpekar att alla äldre sverigefinnar inte är med i sverigefinska föreningar och att de kan vara ensamma och isolerade, varför kommunen borde satsa på någon form av uppsökande verksamhet för att komma i kontakt med dem.

Kartläggning av personalens kompetens i finska

Kartläggningen visar att det inom äldreomsorgen finns närmare 40 finstalande anställda. 24 av dem har angivit att de vill använda finska i sitt arbete.

Kompetenshöjande insatser

En språkutbildning i finska har erbjudits under hösten 2011.

Organisation av äldreomsorg

I varje tätort finns det ett servicehus. I Surahammars tätort finns även ett äldreboende. Där finns en avdelning med demensboende och två avdelningar med vårdboende, men också dagvårdverksamhet, dagrehab och korttidsboende.

Finsktalande personer med behov av vårdboende erbjuds boende på Stora Källbo och finsktalande personer med behov av demensboende erbjuds boende på Källbobacken.

Kommunikation på finska

Inom äldreomsorgen finns två finsktalande personer, informatörer, som man kan ringa till och få finskspråkig information om äldreomsorgen.

Arbete inom äldreomsorgen i fortsättningen

Kartläggning

Det kan antas att antalet finsktalande äldre ökar vilket medför att behov av den finsktalande personalen både inom hemtjänsten och inom de olika boendeformerna ökar. För närvarande finns det i Surahammars kommun 500 personer med finländsk bakgrund som är över 65 år. En del av dem är finlanssvenskar. Ett grovt antagande är att dessa utgör cirka 20 % av de 500 personerna med finländsk bakgrund.

Hur många av de finsktalande kan antas att ha behov av äldreomsorg bedriven på finska kan man inte veta. Man kan dock göra en översiktlig beräkning utifrån dagens situation. Socialstyrelsens lägesrapport visar att 5,7 % av dem över 65 hade år 2009 behov av särskilt boende. Behov av hemtjänst i ordinärt boende hade 12,3 %.¹⁶

Den kartläggning som gjordes inledningsvis visar att äldreomsorg bedriven på finska är en viktig fråga bland sverigefinnar i kommunen. Kartläggningen säger dock ingenting om det faktiska behovet eller om hur äldre sverigefinnar ser på sitt boende i förhållande till åldrande.

¹⁶ Vård och omsorg om äldre 2011, s.148. <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2011/2011-2-1/Documents/7%20Vård%20och%20omsorg%20om%20 äldre.pdf>

Därför är det angeläget att genomföra en kartläggning bland dem för att undersöka deras tankar om hur de vill bo och hur de ser på finskspråkig äldreomsorg. Vilken betydelse tillmäts språkliga och kulturella aspekter då det gäller olika boendeformer (55+, kategoriboende, serviceboende), önskemål om hemtjänstpersonal osv.?

Information till de äldre

Information om rätten till finskspråkig äldreomsorg skall finnas både på svenska och på finska på kommunens hemsida. Broschyrer med samma innehåll på båda språken skall därutöver finnas på bibliotek, vårdcentraler och hos de föreningar som engagerar sverigefinnar.

Kommunens information om rätten till äldreomsorg på finska skall genomsyra all verksamhet som riktar sig till äldre finsktalande personer. Uppsökande verksamhet bland de äldre spelar en stor roll i detta sammanhang. Äldre finsktalande personer skall både muntligen och skriftligen informeras om rätten till äldreomsorg på finska vid uppsökande verksamhet. Även biståndshandläggare, som kommer i kontakt med dem som söker hemtjänst eller äldreboende, skall informera om äldreomsorg på finska. I ”beställningen” av hemtjänst och/eller boende noteras om den sökande vill ha äldreomsorg på finska. Även områdescheferna är centrala vad gäller informationsinsatser gentemot äldre finsktalande personer.

Rekrytering av finsktalande personal

Vid nyrekryteringar betraktas kunskaper i finska som en tungt vägande merit.

Vid nyrekrytering av finsktalande personal informeras den rekryterade om att hon eller han kan komma att omplaceras för att tillgodose behovet av finsktalande.

Vid vakanta tjänster övervägs om omplaceringar är lämpliga för att tillgodose behovet av finsktalande personal innan utannonsering sker.

Kompetenshöjande insatser

Språkutbildning i finska och finsk kultur erbjuds de finsktalande anställda även i fortsättningen.

Samvaro och kultur

För äldre finskspråkiga personer är det centralt att kunna kommunicera på finska med personalen, men lika viktigt är det att kunna göra med andra äldre. Därför skall personalen se till att finsktalande äldre kan träffas lite informellt, dricka kaffe, lyssna på musik eller titta på finsk tv. På servicehusen och äldreboendet brukar man ordna olika slags aktiviteter som sång, musik och läsning. Likande aktiviteter skall ordnas på finska. Finsktalande personal eller

finska föreningar och finskspråkiga PRO kan vara engagerade i detta, men även professionella artister. Vid storhelger kan de äldre som så önskar bjudas på traditionella maträtter.

Frivilligt arbete - väntjänst

I Surahammars kommun finns väntjänst som engagerar pensionärsorganisationer och Svenska kyrkan. Den som önskar besök eller som vill arbeta med väntjänst kan kontakta kommunen. Denna verksamhet skall utvecklas till att i större utsträckning omfatta även finskspråkiga. Redan nu förekommer denna typ av verksamhet inom den sverigefinska gruppen. Man besöker dem som man vet är ensamma och behöver hjälp och stöd av olika slag. Efterfrågan på sådana insatser kommer att öka med en åldrande befolkning. Den verksamhet som i dag bedrivs mer informellt kan formaliseras och ingå i den redan existerande väntjänsten. Om föreningarna är intresserade skall kommunen ha en finsktalande samordnare för den finskspråkiga väntjänstverksamheten. Både de som bor i eget boende eller i en annan boendeform kan få besök av väntjänst. Inom väntjänstverksamheten kan man också ordna förslagsvis kulturevenemang och pratstunder exempelvis på servicehus.

Kultur

Vad säger lagstiftningen?

4 § I språklagen (2009:600) anges att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken. Det allmänna ska även i övrigt främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt (Minoritetslagen).

Kommunens mål

Kommunen skall i samråd med sverigefinska minoriteten främja den sverigefinska minoritetens möjligheter att behålla och utveckla sin kultur. Kulturen skall vara synlig i offentliga sammanhang i kommunen.

Vad är kultur?

Kulturbegreppet är mångfacetterat. Det kan i grova drag delas i tre olika huvudbetydelser. Den första är i meningen ”att vara kultiverad” och avser en person som är bildad, världsvan och har ett fint sätt i sitt umgänge med sina medmänniskor. Denna definition ligger nära den ursprungliga betydelsen, nämligen att odla, att kultivera själen eller sin person. Den andra grundbetydelsen är i den estetiska meningen, och betecknar olika konstformer och utövande av konst som musik, film och litteratur. Den tredje grundbetydelsen är i den antropologiska meningen och avser ofta beteenden, traditioner, normer man lever efter, centrala ideal och värden, sätt att på vilken verkligheten uppfattas, tolkas och hur något gestaltas och förmedlas. Mellan dessa olika grundbetydelser kan inga skarpa gränser dras.¹⁷ Här skall inga definitioner på vad som är den sverigefinska minoritetens kultur presenteras. Dock kan man säga att kultur i detta sammanhang rör både den estetiska och antropologiska meningen. Människor är både kulturbärare och kulturskapare. Kulturen skall ses som ett öppet kärl som fylls på med innehåll från en tid till en annan.

¹⁷ Öhlander Bruket av kultur 2005, s. 20.

Genomförda satsningar

Biblioteken i Surahammars och Virsbos tätort har erhållit medel från statsbidraget. Det har använts för prenumeration av sverigefinsk tidning, Ruotsin suomalainen, och inköp av finskspråkiga CD-böcker. Biblioteket har också beviljats medel för att kunna genomföra en rejäl satsning på finskspråkig barnlitteratur. Även ett litteraturevenemang med musikaliska inslag ”Finsk litteraturkväll” på Virsbo bibliotek fick ekonomiskt stöd från statsbidraget. Arrangörerna var VÄSKY (Västmanlands Finska Kulturarrangörsförening) och Virsbo bibliotek.

I samarbete med VÄSKY och Svenska kyrkan arrangerades julspel med stjärngossar – Tiernapojat – i Källmoragården. Tiernapojat kom från Uleåborg, en stad med djup tiernapoikatraditioner.

En barnteaterföreställning på både svenska och finska har spelats både i Surahammars och i Virsbos tätort. Detta skedde i samarbete med Uusi teatteri och Teater Västmanland. Båda föreställningarna var fullbokade. Finsk filmfestival har genomförts i samarbete med Film i Västmanland, Virsbo Folkets hus, de finska föreningarna och finskspråkiga PRO-föreningarna. Surahammars kommun har tillsammans med VÄSKY, Västerås stift och övriga förvaltningskommuner i Västmanland arrangerat barnkonserter och kyrkokonserter med en finsk artist Joel Hallikainen.

Arbetet inom kulturområdet i fortsättningen

Surahammars kommun skall även i fortsättningen samarbeta med olika kulturarrangörer och med andra kommuner i det finska förvaltningsområdet gällande kulturutbud. Kommunen skall delta i olika slags kulturnätverk och samarbete kring marknadsföring av kulturevenemang i hela länet.

Revitalisering av finska språket är centralt i förvaltningsarbetet varför kommunen skall prioritera barn- och ungdomskultur, som exempelvis svensk- och finskspråkiga teaterföreställningar och konserter. Men även inom äldreomsorgen skall kulturen ha en given plats, bland annat bör finska/sverigefinska traditioner och bruk uppmärksammas.

Personalpolitik och personalutbildning

Vad säger lagstiftningen?

11 § *Förvaltningsmyndigheter ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli respektive samiska där detta behövs i enskildas kontakter med myndigheten* (Minoritetslagen).

Kommunens mål

Kommunen skall göra regelbundna kartläggningar av personalens kompetens i finska språket, erbjuda kompetensutveckling i finska och arbeta för att finsktalande skall ha tillgång till personal med kunskaper i finska.

Personalen skall ha kunskap om minoritetslagstiftning varför kommunen skall kontinuerligt arbeta med kunskapshöjande insatser.

Nuvarande kompetens i finska språket

Eftersom kommunen har skyldighet gentemot den sverigefinska minoriteten vad gäller bl.a. kommunikation på finska, barnomsorg och äldreomsorg på finska ställer det krav på personalens kompetens i finska språket. Som tidigare nämnts har den nuvarande personalens kompetens i finska språket kartlagts. Kartläggningen visar att det finns ett stort antal finsktalande inom äldreomsorgen, men betydligt färre inom barnomsorgen och i den övriga kommunala verksamheten.

Den befintliga personals kunskaper i finska tas tillvara så att de kan använda finskan i sitt arbete eller arbeta inom de verksamheter där denna kompetens behövs.

Under hösten 2011 ordnades kurser i finska för de anställda som hade önskat denna form av kompetensutveckling.

Personalutbildning

Kunskapshöjande insatser är centrala. De anställda i kommunen skall vara insatta i lagstiftningen som berör minoritetsfrågor och vad den betyder i den kommunala verksamheten. Det är en grundförutsättning för att de enskilda ska kunna hävda sina rättigheter enligt lagstiftningen. Personalen skall kunna bistå allmänheten och informera den om gällande regler på ett korrekt sätt. Detta är särskilt viktigt inom barnomsorg, skola och äldreomsorg.

Under våren 2011 har personalen inom olika kommunens verksamheter som till exempel barnomsorg, äldreomsorg, bibliotek, individ- och familjeomsorg, ekonomi, plan- och bygg samt miljö, informerats om Minoritetslagen och vad det betyder i den kommunala verksamheten då processledaren har besökt de olika enheters personalmöten.

Personalpolitik och personalutbildning i fortsättningen

Kunskaper i finska skall beaktas när ny personal rekryteras. Språkkunskaper skall anges som en merit i platsannonser. Kompetens i finska kan vara en positivt lönepåverkande faktor.

En formulering i platsannonser kan förslagsvis vara: ”Surahammars kommun ingår i det finska förvaltningsområdet, vilket innebär att vi har en utökad skyldighet att ge service på finska till personer som önskar detta. Man har till exempel rätt till barnomsorg bedriven på finsk och äldreomsorg på finska. Vi strävar därför efter att i vår organisation öka andelen personer som talar finska. Om du utöver våra övriga kompetenskrav även talar finska, kan detta utgöra en merit.”

Personal inom framför allt äldreomsorg och barnomsorg skall även framöver erbjudas kompetensutveckling i finska språket. De skall också erbjudas möjlighet att ta del av seminarier, konferenser och kulturella arrangemang som berör revitalisering, språk och kultur.

Statsbidrag

Statsbidrag – till vad kan pengarna användas?

Surahammars kommun erhåller 660 000 kronor¹⁸ per år i statsbidrag. Enligt Minoritetslagen skall förvaltningsmyndigheter, som kommuner, ge den sverigefinska minoriteten möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med representanter för den sverigefinska gruppen i sådana frågor.

Statsbidraget skall täcka de kostnader som följer av att kommunen skall implementera minoritetslagstiftningen och se till att de nationella minoriteternas rättigheter respekteras fullt ut. Detta kan innebära vissa merkostnader för kommunen. Bidraget är uttryckligen avsett för dessa merkostnader. Innan medlet skall användas skall en kartläggning av de behov som minoritetsgruppen göras. Kartläggningen som gjordes i samråd med den sverigefinska minoriteten var den första åtgärden som vidtogs i Surahammars kommun.

Möjliga användningsområden däri statsbidraget kan användas är bland annat: dialog och samråd med minoriteter, kartläggning, informationsinsatser och översättningar, organisationsöversyn och förändringar, kultur- och språkinsatser, synliggörande av minoriteter och minoritetsspråk, till exempel skyltning, initiala mobiliseringsinsatser, till exempel inköp av litteratur och pedagogiskt material och del av personalkostnader och handlingsplan. Statsbidraget kan användas till att stödja och förstärka insatser och idéer i befintlig verksamhet i enlighet med Minoritetslagens intentioner. Statsbidraget får inte gå till sådant som kommunen redan tidigare var skyldig att göra, till exempel att anlita tolk, eller andra åtaganden som kommunen redan har.

I Surahammars kommun har statsbidraget hittills använts till kartläggningar, dialog och samråd med den sverigefinska minoriteten, organisatoriska översyn, informationsinsatser i synnerhet gentemot den kommunala verksamheten och den sverigefinska minoriteten, kompetenshöjande insatser i form av finska kurser, finsk hemsida, finskspråkiga broschyrer, inköp av finskspråkig litteratur till biblioteken, kulturaktiviteter, personalkostnader och handlingsplan.

¹⁸ År 2010 och 2011 fick kommunen 750 000 kr per år.

Användningsområden i fortsättningen

Kommunen skall ha fortsatt dialog och samråd med den sverigefinska minoriteten. Informationsinsatser gentemot den kommunala verksamheten och den sverigefinska minoriteten skall bedrivas kontinuerligt. Kommunen har en omfattande finsk hemsida. Alla har dock inte tillgång till Internet varför en del information skall översättas till finska och ges ut i broschyrform. Fortsatta satsningar på kulturområdet skall genomföras i samarbete med olika kulturarrangörer och andra kommuner inom förvaltningsområdet. Särskilt barn- och ungdomskultur kommer att vara i fokus. Kommunen skall ha en samordnade och marknadsförande roll i sammanhanget. Delar av personalkostnader vad gäller en anställning med tydlig samordnande funktion för minoritetsverksamheten och inom förskolan finansieras med statsbidrag. Årlig revidering av handlingsplan görs.

De övriga nationella minoriteterna

Surahammars kommun har vissa skyldigheter också gentemot de fyra övriga nationella minoriteter judar, romer, samer och tornedalingar eftersom vissa minoritetsrättigheter skall förverkligas i hela landet. Dessa rättigheter benämns, som tidigare nämnts, som grundskydd. Följande grundskydd gäller således alla minoriteter i Surahammar:

- förvaltningsmyndigheter ska informera de nationella minoriteterna på lämpligt sätt om deras rättigheter när det behövs,
- det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken och ska även främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige,
- barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt,
- förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med representanter för minoriteterna i sådana frågor.
-

Arbete med de övriga nationella minoriteterna i fortsättningen

Kartläggningar och samråd

På grund av integritetsskäl förs det i Sverige ingen statistik utifrån etnisk tillhörighet. Av denna anledning vet man inte hur många som identifierar sig med de olika nationella minoritetsgrupperna. Därför är det viktigt att kommunen gör kartläggningar och på så sätt tar reda på vilka nationella minoriteter som finns i kommunen. Det har än inte gjorts någon kartläggning vad gäller judar, romer, samer och tornedalingar i Surahammars kommun. Man vet således inte om de finns människor som identifierar sig med dessa grupper. Dock känner man till att det inte i kommunen finns några föreningar för judar, romer, samer och tornedalingar. Det försvårar givetvis kartläggningen som bör göras i samråd med respektive minoritet.

Om det skulle visa sig att det finns människor som räknar sig till de nationella minoriteterna, judar, romer, samer och tornedalingar skall kommunen samråda med dem och göra kartläggningar om deras behov och önskemål. Likaså skall kommunen kartlägga personalens kompetens i dessa minoritetsspråk.

Information

Kommunen är också skyldig att på lämpligt sätt när det behövs informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter enligt Minoritetslagen. På kommunens hemsida skall finnas information om alla nationella minoriteters rättigheter med länkar till till exempel www.minoritet.se som är webbplats för de nationella minoriteterna.

Uppföljning, utvärdering och uppdatering av handlingsplanen

I föreliggande handlingsplan redovisas minoritetslagstiftningen och dess implementering i den kommunala verksamheten. I den beskrivs också det arbete som har genomförts i Surahammars kommun sedan kommunen gick med i det finska förvaltningsområdet och riktlinjer för det fortsatta arbetet.

Varje enhet i kommunen ansvarar för att de åtgärder som nämns i denna plan och som rör deras verksamhet efterlevs.

Styrgruppen följer kontinuerligt arbetet med det finska förvaltningsområdet och reviderar handlingsplanen årligen.